

TÜRK REKABET VE HAKSIZ REKABET HUKUKUNA GENEL BAKIŞ

Av. Ali Osman ÖZDİLEK

AYSAD Hukuk Müşaviri

ÖZET

Bu tebliğde ülkemiz uygulamasında birbirine karıştırılan iki hukuki kavram olan rekabet ve haksız rekabet hakkında genel bilgiler verilecek ve aralarındaki farklılıklar ortaya konulmaya çalışılacaktır.

1. REKABET HUKUKU

Ülkemizde Anayasa'nın 167. maddesi Devlet'e; "para, kredi, sermaye, mal ve hizmet piyasalarının sağlıklı ve düzenli işlemelerini sağlayıcı ve geliştirici tedbirleri alma", "piyasalarda fiili veya anlaşma sonucu doğacak tekelleşme ve kartelleşmeyi önleme" görev ve sorumluluğunu yüklemiştir.

4054 sayılı Kanun'u uygulanmasını gözetmekle görevli Rekabet Kurumu, karar alma organı Rekabet Kurulunun 5 Mart 1997 tarihinde atanması ve sonrasında gerekli hazırlıkların tamamlanmasıyla 5 Kasım 1997 tarihinde faaliyete geçmiştir. Söz konusu Kanun uyarınca Kurum idari ve mali özerkliğe sahip olup karar alma organı olan Kurul, kararlarını alırken tüm etkilerden bağımsız olarak hareket eder.

4054 sayılı Kanun ile buna dayanılarak kabul edilen tebliğ, yönetmelik ve kılavuzlardan oluşan ikincil mevzuat Türk rekabet mevzuatını oluşturmaktadır. 4054 sayılı Kanun ülkemizdeki rekabet hukukunun esas ve usullerini belirleyen temel hukuki metni oluştururken; ikincil mevzuat, temel metnin uygulayıcıları ve muhatapları bakımından daha anlaşılır, hukuki belirliliği daha yüksek ve daha uygulanabilir hale gelmesine katkıda bulunmaktadır.

4054 sayılı Kanun üç temel alanda yasaklama getirmiştir. Bunlar; rekabeti sınırlayıcı anlaşma, uyumlu eylem ve teşebbüs birliği kararları (kartel uygulamaları ve dikey kısıtlamalar, vb.), hakim durumun kötüye kullanılması ve hakim durum yaratmaya veya mevcut bir hakim durumu güçlendirmeye yönelik, rekabetin önemli ölçüde azaltılması sonucunu doğuracak birleşme ve devralmalardır (özelleştirmeler dâhil).

Diğer yandan 4054 sayılı Kanun rekabeti sınırlayıcı olmakla birlikte birtakım yararlı etkileri olan anlaşma ve kararlar için muafiyet mekanizması ve bir eylem veya işlemin Kanun'da yasaklanan bir fiil olmadığı yönünde karar alınmasına imkân verecek bir menfi tespit mekanizması öngörmektedir. 4054 sayılı Kanun, esasa ilişkin bu düzenlemelerin yanı sıra, ihlallerin tespiti için, başlangıç ve bitiş süreleri belirlenmiş olan, ilgili taraflara savunma hakkı ve dosya kapsamındaki bilgileri görme hakkı tanıyan ve ilgili tüm üçüncü tarafların görüşlerinin alınmasına fırsat veren bir inceleme ve soruşturma usulü belirlemiştir.

4054 sayılı Kanun, aynı zamanda uygulamadan sorumlu Rekabet Kuruluna bilgi ve belge isteme, yerinde inceleme, bir ihlal tespiti halinde idari para cezası uygulama ve ihlalin sona erdirilmesini talep etme, görüş verme ve geçici tedbir uygulama yetkileri tanımaktadır.

Kanun'un 4. maddesinde, rekabeti sınırlama amacını taşıyan veya bu etkiyi doğuran ya da doğurabilecek nitelikte olan anlaşma, uyumlu eylem ve teşebbüs birliği kararları yasaklanmaktadır.

4. madde birden fazla teşebbüsün iradesiyle oluşan işlemleri konu almaktadır. Teşebbüs birliği kararları da üyelerinin irade ve çıkarlarını yansıtmaları nedeniyle, birden fazla teşebbüs tarafından

oluşturulmuş sayılmakta, dolayısıyla bu madde kapsamında incelenmektedir. Bu kapsamda, anlaşma ve kararlar, yazılı olması, bağlayıcı olması ya da hukuki olarak geçerli olmasına bakılmaksızın, rekabeti sınırlayabilecek nitelikte görülmesi durumunda, 4. madde çerçevesinde değerlendirilmektedir. Anlaşma ve kararların yanı sıra anlaşma olmaksızın teşebbüslerin iradesiyle oluşan, pazardaki paralel davranışlar olarak nitelendirilebilecek uyumlu eylemler de 4. madde kapsamındadır. 4. maddenin ikinci fıkrasında yer alan, “Bir anlaşmanın varlığının ispatlanamadığı durumlarda piyasadaki fiyat değişmelerinin veya arz ve talep dengesinin ya da teşebbüslerin faaliyet bölgelerinin, rekabetin engellendiği, bozulduğu veya kısıtlandığı piyasalardakine benzerlik göstermesi, teşebbüslerin uyumlu eylem içinde bulduklarına karine teşkil eder.” şeklindeki hükümle uyumlu eylem karinesi getirilmiştir.

Uyumlu eylem karinesine dayalı bir iddia karşısında uyumlu eylemde bulunulmadığının ispat yükü teşebbüslerdedir.

Uyumlu eylemi anlaşma ve kararlardan ayıran unsurlardan biri, karine dolayısıyla ispat yükümlülüğünün iddiaya konu olan teşebbüslere yüklenmiş olmasıdır. 4. maddede, rekabeti sınırlayıcı eylemlere ilişkin bazı örnekler sayılmıştır. Ancak, rekabeti kısıtlayıcı nitelikte olan ve teşebbüslerin ortak iradesiyle oluşan eylemler, maddede belirtilen örneklerle sınırlı değildir.

Rekabeti sınırlayıcı işlemleri, yatay ve dikey işlemler olarak iki ana başlık altında toplamak mümkündür. Pazarın aynı seviyesinde faaliyet gösteren teşebbüslerin gerçekleştirdiği anlaşma, uyumlu eylem ve kararlar yatay işlemler -örneğin otomobil üreticisi A ve B firmaları arasındaki anlaşma-; pazarın farklı seviyelerinde yer alan teşebbüslerin, örneğin mal sağlayıcısı ve dağıtıcının taraf olduğu- otomobil üreticisi A firması ile yetkili satıcısı- anlaşmalar ise dikey işlemler olarak adlandırılır. Ancak hemen belirtmek gerekir ki bir işlem hem taraf teşebbüslerin faaliyet gösterdiği seviyedeki hem de pazarın diğer seviyelerindeki rekabeti olumsuz etkileyebilir.

Ekonomik hayatta teşebbüslerin temel amacı, faaliyetlerinden elde edecekleri karları olabildiğince artırmaktır. Buna karşılık tüketicilerin beklentileri, aradıkları ürünleri istedikleri kalitede, kolaylıkla ve olabildiğince düşük bir fiyatla alabilmektir. Serbest piyasa, teşebbüslerin ve tüketicilerin bu beklentilerini karşılamak üzere birbirleriyle yarıştıkları bir alandır. Kısaca ‘rekabet’ denilen bu yarışta teşebbüsler ayakta kalabilmek için tüketici beklentilerini mümkün olduğunca karşılamak zorundadır.

Rekabet ortamı bu kapsamda, teşebbüsleri; piyasaya düşük fiyatla kaliteli mal ve hizmet sunmaya, maliyetlerini düşürmeye, yeni ürünler üretmeye, ürün çeşitlerini artırmaya ve mevcut ürünlerini geliştirmeye teşvik eder.

Ancak bu rekabet ortamı, kârlarını artırmak amacı güden kimi teşebbüsler için oldukça zahmetli bir süreç olarak algılanabilmektedir. Bu durumda teşebbüsler, gizli ya da açık anlaşmalarla aralarındaki rekabetten vazgeçerek, kârlarını birlikte artırmak yoluna gidebilirler. Hukuk dışı olan bu tür birlikteliklerin en tipik örnekleri, aynı pazarda faaliyet gösteren teşebbüslerin aralarında ürünlerin fiyatını tespit ettikleri ya da pazarı paylaştıkları anlaşmalardır.

Rekabeti sınırlayıcı anlaşma, uyumlu eylem ve kararlara ilişkin olarak Rekabet Kurulunca alınan bazı kararlara aşağıda yer verilmiştir.

İHALEDE DANIŞIKLI TEKLİF

Başbakanlık Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu tarafından ilköğretim okullarına süt temini ve dağıtımına yönelik olarak açılan ihaleyi konu alan Kurul Kararında, ihaleye katılan firmaların, danışıklı fiyat teklifinde bulunarak toplam ihale miktarı ve bedelini aralarında eşit bir şekilde paylaşarak ihlalde bulduklarına hükmedilmiştir.

RAKİPLERİ DIŞLAMA AMAÇLI KARTEL

Fiyat tespitine yönelik kartel anlaşmaları, ilk aşamada her zaman fiyatların yüksek belirlenmesini amaçlamayabilir. Teşebbüsler aralarındaki gizli anlaşmalara uymayan rakiplerini cezalandırmak ya da piyasaya yeni bir girişi engellemek amacıyla kısa vadede fiyatları anlaşarak düşürebilirler.

Rekabet Kurulu, hakkında soruşturma açılan teşebbüslerin, ili LPG pazarında faaliyet gösteren yerel firmaları piyasa dışına çıkarmak amacıyla fiyat anlaşması yaptıklarını tespit etmiştir. Böyle bir anlaşma sonucunda, anlaşma dışında kalan rakipler düşük fiyatlara dayanamayıp piyasa dışına itildiklerinde orta ve uzun vadede hem çok daha yüksek fiyatlar belirlemek için uygun ortam sağlanmış, hem de piyasadan teşebbüslerin eksilmesi sonucunda piyasadaki rekabet azaltılmış olmaktadır.

ANLAŞARAK İHALEYE GİRMEKTEN KAÇINMA

Altı gübre üreticisinin bir araya gelerek rekabeti kısıtladığı iddialarına yönelik yürütülen soruşturma sonucu verilen kararda ilgili teşebbüslerin; gübre satış fiyatlarını rakip üretici kuruluşlarla anlaşarak tespit etmek, çeşitli tarihler arasında gerçekleştirilen toplu gübre alım ihalelerinde diğer teşebbüslerle uyumlu eylem halinde belirli bölgeleri ve dolayısıyla bu bölgelerde tedarik edilen miktarları paylaşmak, rakip konumdaki ithalatçı kuruluşların faaliyetlerini zorlaştırmaya yönelik olarak diğer üretici teşebbüslerle anlaşmak ve açılan bir ihaleye diğer teşebbüslerle uyumlu eylem halinde girmemek suretiyle 4054 sayılı Kanun'u ihlal ettiklerine hükmedilmiştir.

PİŞMANLIK

En ciddi rekabet ihlali olduğu kabul edilen kartellerin yol açtığı fiyat artışı, müşterilerden, kartel üyelerine gelir transferine neden olmaktadır. Fiyat artışı neticesinde, bazı kişilerin ilgili ürünü satın alamayarak bu mal veya hizmetten mahrum kalması, kartellerin yol açtığı diğer bir zarardır. Karteller, üyelerinde bulunan maliyetleri düşürmek ve yenilik yapmak yönündeki güdüleri azaltmaktadır. Bu zararlar, başka iktisadi, sosyal, kültürel ve siyasi problemler de doğurmaktadır. Örneğin; enflasyon artmakta, etkinlik ortadan kalkmakta, girişimcilik azalmakta ve daha kaliteli ürünün, daha az fiyatla, daha çok kişi tarafından satın alınmaması nedeniyle sosyal problemler oluşmaktadır.

Diğer rekabet ihlallerine kıyasla doğası gereği gizli olan kartellerin ortaya çıkarılması ve soruşturulması, karteğe taraf olan teşebbüsler ile bu teşebbüslerin yönetici ve çalışanlarının Kurum ile işbirliği yapmaması halinde, oldukça güçtür. Bu nedenle, kartellerin ortaya çıkarılması ve soruşturulması amacıyla karteğe taraf olan teşebbüslerden ve bu teşebbüslerin yönetici çalışanlarından, bağımsız olarak Kurum ile aktif işbirliği yapanlara ceza uygulanmamasının veya verilecek cezalarda indirim yapılmasının kartellerle mücadelede etkinlik sağlayacağı düşünülmektedir.

Bu hususlar dikkate alınarak 4054 sayılı Kanun'un 16. maddesinde, Kanun'a aykırılığın ortaya çıkarılması amacıyla Rekabet Kurumu ile aktif işbirliği yapan teşebbüsler ile bunların yöneticileri ve çalışanlarına, işbirliğinin niteliği, etkinliği ve zamanlaması dikkate alınarak ve gerekçesi açık bir şekilde gösterilmek suretiyle 16. maddenin üçüncü ve dördüncü fıkralarında belirtilen cezaların verilmeyebileceği veya bu fıkralara göre verilecek cezalarda indirim yapılabileceği düzenlenmiştir. Kanun'un 16. maddesinin son fıkrasında, işbirliği halinde para cezasından bağışıklık veya indirim şartlarının, işbirliğine ilişkin usul ve esasların Kurulun çıkaracağı yönetmeliklerle belirleneceği hükme bağlanmıştır.

Bu düzenlemeye yönelik ilk uygulama olarak, 27 Mart 2008'de, 2005 yılında yapılan sinyalizasyon soruşturmasınınLtd. Şti. ile ilgili kısmı yeniden ele alınmış ve Kanun'un 4. maddesini ihlal ettiğine hükmedilen teşebbüse rekabeti bozucu uygulamanın ortaya çıkmasına yardımcı olduğu gerekçesiyle ceza verilmesine gerek olmadığına karar verilmiştir. Kartellerin

Ortaya Çıkarılması Amacıyla Aktif İşbirliği Yapılmasına Dair Yönetmelik ise 15.2.2009 tarih ve 27142 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

MENFİ TESPİT VE MUAFİYET

4054 sayılı Kanun’un 8. maddesine göre ilgili teşebbüs veya teşebbüs birliklerinin başvurusu üzerine Kurul bir anlaşmanın, kararın, eylemin veya birleşme ve devralmanın 4, 6 ve 7. maddelere aykırı olmadığını gösteren bir menfi tespit belgesi verebilmektedir. Kurul, Kanun’un 13. maddesinde belirtilen koşulların gerçekleşmesi durumunda, menfi tespit kararını geri alabilir. Menfi tespit başvurularının nasıl yapılacağı, “Anlaşma, Uyumlu Eylem ve Teşebbüs Birliği Kararlarının İsteğe Bağlı Bildirimine İlişkin Kılavuz”da düzenlenmiştir.

Benzer şekilde 5. madde de muafiyet şartlarını ortaya koymaktadır. Kanun’un 5. maddesinde belirli koşulların varlığı halinde anlaşma, uyumlu eylem ve teşebbüs birliği kararlarına 4. madde hükümlerinin Kurul kararı ile uygulanmayabileceği belirtilmiştir. Kurul, kendisine bildirilmemiş, ancak herhangi bir şekilde haberdar olduğu anlaşma, uyumlu eylem ve kararlara, Kanun’un 5. maddesindeki şartları taşıması halinde re’sen muafiyet tanıyabilecektir. Teşebbüs ve teşebbüs birliklerinin her anlaşma, uyumlu eylem ya da kararlarını Rekabet Kuruluna bildirmek zorunda olmaması, muafiyet değerlendirmesinin öncelikle teşebbüs ve teşebbüs birliklerince yapılması sonucunu doğurmaktadır.

Muafiyet değerlendirmesi yaparken teşebbüs ve teşebbüs birliklerinin, Kanun’un 5. maddesindeki koşulları, grup muafiyeti tebliğlerini, bu tebliğlerin açıklanmasına yönelik olarak çıkarılan kılavuzları, Kurulun geçmiş kararlarını, uygun olduğu ölçüde mevzuat ve içtihatları göz önünde bulundurmaları yerinde olacaktır. Kurul, muafiyet kararlarını belirli bir süreye bağlayabileceği gibi süresiz de verebilecektir.

Muafiyetin verilmesi belirli şartların ve/veya belirli yükümlülüklerin yerine getirilmesine bağlanabilir. İsteğe bağlı olarak yapılacak bildirimlerin “Anlaşma, Uyumlu Eylem ve Teşebbüs Birliği Kararlarının İsteğe Bağlı Bildirimine İlişkin Kılavuz”un ekindeki Bildirim Formu ile yapılması gerekmektedir.

Bireysel muafiyet, 4. madde kapsamındaki işlemlerin 5. maddedeki şartları taşıması halinde tanımlanmaktadır. Başka bir deyişle, yalnızca rekabeti sınırlayabilecek nitelikteki anlaşma ve teşebbüs birliği kararlarının bireysel muafiyet koşullarını taşıyıp taşımadığı Kurul tarafından incelenmektedir. Rekabeti sınırlayabilecek nitelikte olmayan işlemler için bireysel muafiyet söz konusu değildir.

Muafiyet koşulları 5. maddede; malların üretim, dağıtım veya hizmetin sunulmasında yeni gelişme ve iyileşmelerin ya da ekonomik, teknik gelişmelerin sağlanması, tüketicinin bundan yarar sağlaması, ilgili pazarın önemli bir kısmında rekabetin ortadan kalkmaması ve rekabetin sayılan amaçlara ulaşılması için zorunlu olandan fazla sınırlanmaması olarak belirlenmiştir. 5. maddenin üçüncü fıkrasında bu koşulların gerçekleşmesi durumunda, Kurul belirli tür anlaşma ve kararlara grup olarak muafiyet tanıyan tebliğler çıkarabileceği ifade edilmiştir.

4054 sayılı Kanun’un 13. maddesi muafiyetin geri alınması hususunu düzenlemektedir. Söz konusu maddede belirtilen durumların ortaya çıkması halinde tanınan muafiyetin geri alınabileceği veya tarafların belli davranışlarının yasaklanabileceği hükme bağlanmıştır. Muafiyetin geri alınmasını gerektirecek haller olarak kararın alınmasına esas teşkil eden herhangi bir olayda değişiklik olması, karara bağlanan şartların veya yükümlülüklerin yerine getirilmemesi ve kararın söz konusu anlaşma hakkında yanlış veya eksik bilgiye dayanarak verilmiş olması sayılmıştır. Diğer yandan 4054 sayılı Kanun’da geriye alma bakımından bireysel veya grup muafiyeti ayırımına gidilmemiştir. Bu nedenle, söz konusu 13. madde hem bireysel olarak hem de grup olarak tanınan muafiyetin geri alınması için kullanılmaktadır.

FUTBOL MAÇI YAYIN SÖZLEŞMESİNE MENFİ TESPİT BELGESİ VERİLMESİ

2004-2008 arası 4 sezonu kapsayan Türkiye Profesyonel 1. Süper Ligi maçlarından haftada 4 adedinin yurt içi ve yurt dışı canlı yayın hakkı ile bu maçlar ve geri kalan maçların bant ve/veya özet yayın hakkı Türkiye Futbol Federasyonu ile Digtürk arasında akdedilen sözleşme ile Digtürk'e devredilmiştir.

Söz konusu sözleşmenin süresinin 2008-2009 ve 2009-2010 sezonlarını kapsayacak şekilde uzatılmasına ilişkin anlaşmaya mevcut koşullar dâhilinde menfi tespit belgesi verilmiştir. Bu kararın verilmesinde tüketici ihtiyaçları göz önünde tutulmuş, tüketicilerin bazı maçları canlı ve diğer bazıları özet ve banttan açık televizyonda izleme şansına sahip olması, mali krizin aşılabilmesi halinde bazı kulüplerin ligden çekilmesi sonucunda en fazla taraftarların (tüketicilerin) zarar göreceği hususları değerlendirilmiştir.

Muafiyet örnekleri:

Rekabet Kurulunca yapılan inceleme neticesinde, sözleşmelere mevcut halleriyle muafiyet tanınabileceği gibi, bireysel muafiyetin verilmesi belirli şartların ve/veya yükümlülüklerin yerine getirilmesine de bağlanabilmektedir.

Türkiye Müzik Eseri Sahipleri (MESAM), Müzik Eseri Sahipleri Grubu (MSG), Müzik Yorumcuları Meslek Birlikleri (MÜYORBİR) ve Bağlantılı Hak Sahibi Fonogram Yapımcıları (MÜYAP) meslek birlikleri 2007 yılında "Meslek Birlikleri Ortak Hareket Protokolü"nü imzalamışlardır. Bu protokol ile meslek birlikleri lisanslama çalışmalarının birlikte gerçekleştirilmesi ve ortak bir tarife belirlenmesi, böylece müzik kullanıcılarının çok sayıda muhatap ile karşı karşıya kalması, kullanıcıların sözleşme yapmaktan imtina etmeleri ile eser ve bağlantılı hak sahiplerinin yasadan doğan haklarının ihlal edilmesinin önüne geçilmesi amaçlanmıştır. Rekabet Kurulu, ilgili kararında söz konusu protokole,

- Eserlerin yayıncı kuruluşların gelirleriyle orantılı olarak fiyatlandırılması,
- Yayıncıların kullandıkları eser başına fiyatların belirlenmesi ve kullanmadıkları eserler için ödeme yapmaya zorlanmaması,
- Müşteriler arasında ayrımcılık yapılmaması,
- Belli bir müzik eserinin alınmasının başka eserlerin de alınması şartına bağlanmaması koşullarıyla 5. madde kapsamında bireysel muafiyet vermiştir.

HAKİM DURUMUN KÖTÜYE KULLANILMASI

Kimi piyasalarda bir teşebbüs rakiplerine kıyasla daha güçlü bir konumda bulunabilir. Hatta bazı pazarlarda yalnızca tek bir teşebbüs faaliyet gösteriyor olabilir. Rekabet hukuku uygulamalarında, hakim durumda olduğu tespit edilen teşebbüsler genellikle rakiplerinin ve müşterilerinin davranışlarını dikkate almaya ihtiyaç duymayacak büyüklükte bir pazar gücüne sahiptir. Bu teşebbüsün pazar gücü; sahip olduğu teknolojik üstünlük, verimlilik, kaliteli ürünler ve çalışanlarının bilgi ve becerileri gibi her teşebbüsün sahip olmayı arzu ettiği nedenlerden kaynaklanabilir. Bu nedenle herhangi bir teşebbüsün hakim durumda olması rekabet hukuku bağlamında yasaklanan bir durum değildir.

Ancak hakim durumdaki bir teşebbüsün belirli davranışları, piyasadaki rekabeti bozma amacını taşıyabilir ya da bu etkiyi doğurabilir. Bu kapsamda ilk olarak, hakim durumdaki teşebbüsün mevcut rakiplerinin faaliyetlerini zorlaştırıcı eylemlerle onları piyasanın dışına çıkarmaya yönelik davranışlarının önüne geçilmesi gerekmektedir.

4054 sayılı Kanun'un 6. maddesinde bir veya birden fazla teşebbüsün hakim durumunu kötüye kullanması yasaklanmaktadır. Aynı maddede hakim durumun kötüye kullanılması eylemlerine örnek olarak pazara başka bir teşebbüsün girişinin engellenmesi, pazardaki teşebbüslerin faaliyetlerinin zorlaştırılması, eşit durumdaki alıcılara farklı koşullar uygulanarak ayrımcılık

yapılması, bir mal veya hizmet alımının diğer bir mal veya hizmetin alımına bağlanması, yeniden satış koşullarına sınırlama getirilmesi, bir pazardaki hakim duruma dayanarak başka bir pazardaki rekabet koşullarını bozmayı amaçlayan eylemlerde bulunulması ve tüketicinin zararına olacak şekilde pazarlamanın ya da teknik gelişmenin kısıtlanması verilmiştir.

Kanun'un 3. maddesinde hakim durum "belirli bir piyasadaki bir veya birden fazla teşebbüsün, rakipleri ve müşterilerinden bağımsız hareket ederek fiyat, arz, üretim ve dağıtım miktarı gibi ekonomik parametreleri belirleyebilme gücü" şeklinde tanımlanmıştır. Pazar payı, ürün çeşitliliği, pazara giriş engelleri, dikey bütünleşme, ilgili ürünün ikame edilebilirliği ve diğer özellikleri gibi unsurların değerlendirilmesi neticesinde ortaya çıkabilecek hakim durum, teşebbüsün pazarın aynı seviyesinde faaliyet gösteren diğer teşebbüslerin rekabetçi baskısından ve alıcılarının pazarlık gücünden bağımsız karar alabilmesini sağlamaktadır.

6. madde ile hakim durumda bulunmak ya da hakim duruma geçmek değil, hakim durumun kötüye kullanılması yasaklanmakta ve hakim durumdaki teşebbüslerin pazardaki mevcut ve potansiyel rekabeti ortadan kaldırması önlenmeye çalışılmaktadır. Hakim durumdaki teşebbüslerin ilgili pazarda güçlü konumda olmaları nedeniyle bu teşebbüslerin gerçekleştirdiği eylemler pazardaki rekabet şartları üzerinde ciddi sonuçlar doğurabilmektedir. Bu nedenle, 6. madde kapsamındaki eylemlere muafiyet tanınmamaktadır.

Örnek;

Türkiye Profesyonel Futbol Ligi karşılaşmalarının televizyonda yayın hakkına sahip olan bir kuruluşun, maç görüntülerini paket halinde satarak görüntülerin teminini zorlaştırdığı ve görüntü servisinde aynı grup tarafından kontrol edilmekte olan yayın kuruluşu lehine ayrımcılık yaptığı tespit edilmiştir. Kurul, ilgili kararında, teşebbüsün "Türkiye 1. Profesyonel Futbol Ligi karşılaşmalarının banda kaydedilmiş görüntüleri" pazarındaki hakim durumunu kötüye kullandığına hükmetmiştir.

Kurul, ayrıca aynı kuruluşun, maç görüntülerini talep eden her yayıncıya peşin bir bedel karşılığında ve herhangi bir şart ileri sürmeksizin 1-3 dakika arası standart uzunlukta görüntüleri maç bitiminden en geç 45 dakika içinde vermesine ve herhangi bir yayın kuruluşu lehine ayrımcılık doğuran eylemlerden kaçınmasına karar vermiştir. Böylece, Türkiye 1. Futbol Lig maçlarından görüntü yayınlama pazarında bulunan yayıncıların faaliyetlerini zorlaştıran bu kuruluşun söz konusu eylemleri yasaklanmıştır.

REKABET İHLALLERİNİN SORUŞTURULMASINA İLİŞKİN YASAL SÜREÇ VE PROSEDÜRLER

Teşebbüsler ve tüketiciler, rekabet ortamını bozduğuna inandıkları firma faaliyetlerine ilişkin ihbar veya şikâyette bulunma hakkına sahiptirler. Yapılan ihbar veya şikâyetler ciddi görülmezse Rekabet Kurulunca açıkça reddedilmekte veya 60 gün içerisinde cevap verilmeyerek reddedilmiş sayılmaktadır. Rekabet Kurulunca ciddi görülen iddialar hakkında Kurul tarafından önaraştırma başlatılır. Önaraştırma raporu 30 gün içerisinde hazırlanarak Kurula sunulur. Kurul 10 gün içerisinde raporu değerlendirerek soruşturma açılmamasına ve başvurunun reddine karar verebileceği gibi soruşturma da açabilir. Kurul bazı durumlarda ön araştırma yapmaksızın doğrudan soruşturma açılmasına karar verebilir. Soruşturma açılması kararının alınması halinde 6 aylık soruşturma süreci başlamış olur. Soruşturma ilgili mesleki daire tarafından yürütülür.

Soruşturma açılması kararı, verildiği tarihten itibaren 15 gün içinde taraflara bildirilir ve tarafların ilk yazılı savunmalarını 30 gün içinde göndermeleri istenir. Ayrıca varsa ihbar veya şikâyet edenlerin, soruşturma açılması kararı hakkında bilgilendirilmesi amacıyla hazırlanan bildirim yazıları ilgili taraflara tebliğ edilir.

Tebliğat için hazırlanan metin, hakkında soruşturma açılan taraflarla ilgili olarak kararda yer verilen temel suçlama ve iddiaları içerir. Birinci yazılı savunmanın ardından 4054 sayılı Kanun'un 14. ve 15. maddeleri çerçevesinde bilgi isteme ve yerinde incelemelerle elde edilen

tüm deliller değerlendirilerek soruşturma raporu hazırlanır. Soruşturma raporunun hazırlanma süresi altı ay olup bu süre bir defaya mahsus olmak üzere en çok bir katına kadar uzatılabilir. Tamamlanmasının ardından Kurula ve taraflara tebliğ edilen soruşturma raporuna karşı taraflar 30 gün içerisinde ikinci yazılı savunmalarını gönderirler. İkinci yazılı savunmaların intikalinden sonra soruşturma heyeti, 15 gün içinde ek görüşünü hazırlar. Ek görüşe karşı 30 gün (tarafların haklı gerekçeler göstermesi halinde bu süreler bir kereye mahsus olmak üzere en çok bir katına kadar uzatılabilir) içinde yapılan

üçüncü yazılı savunmadan sonra tarafların talebi veya Kurulun gerekli görmesi halinde sözlü savunma toplantısı düzenlenir. Bütün bu sürecin sonunda Rekabet Kurulu nihai kararını verir.

2. HAKSIZ REKABET

Haksız rekabet, Türk Ticaret Kanunu'nun 56. maddesi uyarınca, iktisadi rekabetin iyi niyet kurallarına aykırı olan aldatıcı davranış veya başkaca suretle her türlü kötüye kullanılmasıdır.

Haksız rekabet durumları Türk Ticaret Kanunu'nun 57. maddesinde 10 bent olarak geniş bir biçimde sayılmıştır. Bunlar:

1- Başkalarını veya onların emtiasını, iş mahsullerini, faaliyetlerini ya da ticari işlerini yanlış, yanıltıcı veya lüzumsuz yere incitici beyanlarla kötölemek (TTK md. 57/b.1)

Örneğin bir çocuk gıdası ile ilgili olarak, aslı olmadığı halde o gıdanın içerisinde kullanılan bir maddenin çocuklarda zeka geriliği yaptığını ileri sürmek bu tür bir haksız rekabet haline örnek olarak verilebilir.

2- Başkasının ahlaki veya mali iktidarı hakkında hakikate aykırı malumat vermek (TTK md. 57/b.2)

3- Kendi şahsi durumu emtiası, iş mahsulleri, ticari faaliyeti veya ticari işleri hakkında yanlış veya yanıltıcı malumat vermek veyahut üçüncü şahıslar hakkında aynı şekilde hareket suretiyle rakiplerine nazaran onları üstün duruma getirmek; (TTK md. 57/b.3)

Bir ürünün Uzak Doğu menşeli olduğu halde ABD veya AB menşeli olduğunu belirterek satışını yapmak bu haksız rekabet haline örnek olarak gösterilebilir.

4- Paye, Şahadetname ve mükâfat almadığı halde, bunlara sahip imişcesine hareket ederek müstesna kaabiliyete malik bulunduğu zannını uyandırmaya çalışmak veya buna müsait olan yalnız unvan yahut mesleki adlar kullanmak; (TTK. md. 57/b.4)

Akademik kariyeri olmadığı halde, doktor, doçent, profesör gibi ünvanları kullanmak, sahip olmadığı kalite belgelerini varmış gibi göstermek, asansör sektörü özelinde 95/16 Yönetmeliği uyarınca "H" modülüne sahip olmadığı halde buna sahipmiş gibi göstermek bu tür haksız rekabete örnek olarak gösterilebilir.

5- Başkasının emtiası, iş mahsulleri; faaliyeti veya ticari işletmesiyle iltibaslar meydana getirmeye çalışmak veya buna müsait bulunan tedbirlere başvurmak, hususiyile başkasının haklı olarak kullandığı ad, ünvan, marka, işaret vb. gibi tanıtma vasıtaları ile iltibasa meydan verebilecek surette, ad, unvan, marka, işaret gibi tanıtma vasıtaları kullanmak) veyahut iltibasa meydan veren malları durumu bilerek veya bilmeyerek, satışa arz etmek veya şahsi ihtiyaçtan başka her ne sebeple olursa olsun elinde bulundurmak (TTK. md. 57/b.5)

6- Üçüncü şahısların müsdahdemlerine , vekillerine veya diğer yardımcılarına onları vazifelerini ihlale sevk etmek suretiyle kendisine veya başkasına menfaatler sağlamak maksadıyla veya bu kabul menfaatleri sağlamaya elverişli olacak suretle, müstahak olmadıkları menfaatler temin veya vaadetmek (TTK. md. 57/b.6)

7- Müstahdemleri, vekilleri veya diğer yardımcı kimseleri iğfal suretiyle istihdam edenin veya müvekkillerinin imalat veya (ticaret sırlarını ifşa ettirmek) veya (ele geçirmek) (TTK. md. 57/b.7)

8-Hüsnüniyet kaidelerine aykırı bir şekilde elde ettiği veya öğrendiği imalat veya ticaret sırlarından haksız yere faydalanmak veya onları başkalarına yaymak (TTK. md. 57/b.8)

9-Hüsnüniyet sahibi kimseleri iğfal edebilecek surette (hakikate aykırı hüsnühal ve iktidar şahadetnameleri vermek) (TTK. md. 57/b.9)

10- Rakipler hakkında da cari olan kanun, nizamname, mukavele veyahut mesleki veya mahalli adetlerle tayin edilmiş bulunan “iş hayatı şartlarına riayet etmemek” (TTK. md.57/b.10)

Kanun koyucunun haksız rekabet neticesinde menfaatleri ihlal edilenlerin korunması amacına uygun olarak haksız rekabet neticesinde müşteri çevresi zedelenen ve haksız rekabetin neticelerinin ortadan kaldırılabilmesi için davayı kazanan davacının hükmün ilanını isteyebileceğini ve ilanın içeriğini ise hakim belirleyeceğini düzenlemiştir.

Haksız rekabet eylemi doğrudan kendisine yönelmese de zarar gören ya da görme tehlikesi bulunan işletme sahibi, haksız rekabet yüzünden ekonomik çıkarları zarara uğrayan müşteri ve bunların bağlı oldukları mesleki kuruluşlar ve iktisadi birlikler, tazminat dışında, tespit, yasaklama ve düzeltme davası açılabilir.

3. SONUÇ

Rekabet hukuku ve haksız rekabet hukuku birbirinden farklı hukuki kurumlar olmasına karşın birbirlerine karıştırılmaktadır. Rekabet hukuku ya da başka deyişle antitröst hukuku ya da kartel hukuku, serbest piyasa ekonomisinde faaliyet gösteren piyasa oyuncularının çeşitli yöntemlerle serbest piyasada rekabet etmek isteyenleri piyasaya sokmama ya da piyasa dışına itme gibi eylemleri ele alırken, haksız rekabet hukuku firmalar arasındaki rekabetin mevzuata ve genel olarak kabul edilmiş ticari ahlaka ve iyiniyete aykırı olarak yapılmasını ele almaktadır. Dolayısıyla hem dayandıkları hukuki temeller hem de ihlal durumunda başvurulacak hukuki yollar birbirinden farklıdır.

Asansör sektöründe dünya uygulamalarına bakıldığında özellikle Avrupa Birliği içinde birkaç kez önemli rekabet soruşturmalarının açıldığını ve firmalara ceza verildiğini görmekteyiz. Türk hukuku uygulamasında da asansör firmaları hakkında Rekabet Kurumu tarafından soruşturmaların açıldığını görmekteyiz.

Sektörde rekabet hukuku uygulamaları çok ender rastlanan bir durum olmasına rağmen, haksız rekabet düzenlemeleri alanına girebilecek çok sayıda uygulamaya maalesef rastlanmaktadır. Bunlardan en yaygın olanları, “adam ayartma”, “rakibi kötüleme”, “kendisinde olmayan özellikleri varmış gibi gösterme” şeklinde ortaya çıkmaktadır.

Hukuk kuralları maalesef birtakım olaylar olduktan devreye girmekte ve kimi zaman tam olarak bir tatmin sağlayamamaktadır. Bu nedenle sektörlerin kendi öz denetim mekanizmalarını kurmaları ve işletmeleri gerektiği, ayrıca kendilerini ilgilendiren konularda yapılan hukuki düzenlemelere müdahil olmaları gerektiği tarafımızca düşünülmektedir.